

LBRIS

We know
books

PATRICK
STEWART

Așa să
fie

AUTOBIOGRAFIA

Traducere din limba engleză de
ANAMARIA MANOLESCU ȘI SILVIA NĂSTASIE

ORION

CUPRINS

CAPITOLUL UNU	9
CAPITOLUL DOI	36
CAPITOLUL TREI	65
CAPITOLUL PATRU	89
CAPITOLUL CINCI	113
CAPITOLUL ȘASE	133
CAPITOLUL ȘAPTE	154
CAPITOLUL OPT	173
CAPITOLUL NOUĂ	194
CAPITOLUL ZECE	215
CAPITOLUL UNSPREZECE	229
CAPITOLUL DOISPREZECE	246
CAPITOLUL TREISPREZECE	252
CAPITOLUL PAISPREZECE	268
CAPITOLUL CINCISPREZECE	286
CAPITOLUL ȘAISPREZECE	298
CAPITOLUL ȘAPTESPREZECE	310
CAPITOLUL OPTSPREZECE	326
CAPITOLUL NOUĂSPREZECE	341
CAPITOLUL DOUĂZECI	359
CAPITOLUL DOUĂZECI ȘI UNU	374
CAPITOLUL DOUĂZECI ȘI DOI	381
CAPITOLUL DOUĂZECI ȘI TREI	390
CAPITOLUL DOUĂZECI ȘI PATRU	410
CAPITOLUL DOUĂZECI ȘI CINCI	425
<i>Mulțumiri</i>	429

CAPITOLUL UNU

Îmi spuneam „câmpul din capăt“, fără să ne întrebăm unde ar putea fi „câmpul din mijloc“ sau „câmpul din față“. În micul nostru colț de lume, din nordul Angliei, populat de oameni din clasa muncitoare, astfel de problematizări erau inutile, și nu doar pentru noi, copiii, ci pentru întreaga comunitate. Nu ajungeai nicăieri cu ele și, dacă erai atât de nesăbuit încât să le rostești cu voce tare, te alegeai cu o urecheală și cu o predică: „Cin' dracu' te crezi de pui întrebări tâmpite? Vrei să te iau de urechi, băiete?“.

Noi, băieții, locuiam cu toții fie pe Camm Lane, fie pe strada cu care se intersecta, Towngate. Numai denumirile străzilor erau suficient de enigmatice pentru noi încât să ne alegem cu câte o urecheală. Ce naiba însemna „Camm“? N-aveam nicio idee pe-atunci, dar am aflat între timp că e un cuvânt englezesc de origine normandă, ce desemnează zona rezidențială a cuiva din orașul franțuzesc Caen. „Rezidențială“. Simpla rostire a unui asemenea cuvânt complicat m-ar fi trimis direct la culcare, nemâncat.

Și care era treaba cu „Towngate“? Nu erau nicăieri niciun oraș, nicio poartă¹. Era doar o străduță pavată cu piatră cubică, pe care se afla un șir de case și, în spatele lor, era o parcelă triunghiulară cu case construite și pe stânga, și pe dreapta. La fel ca locuințele de pe Camm Lane, aceste case erau micuțe și sărăcăcioase, așezate, în general, „una

¹ Aluzie la denumirea străzii, „Towngate“, termen format din substantivele *town* („oraș“) și *gate* („poartă“) (n. tr.).

mai sus și alta mai jos". Aceia dintre noi privilegiați să locuim pe Camm Lane se uitau de sus la copiii de pe Towngate, pentru că, în comparație cu noi, erau mai neîngrijiiți, iar mediul în care locuiau părea mai dur – mai mereu se auzeau o groază de țipete din direcția lor. Cu toate acestea, doi dintre prietenii mei locuiau acolo. Familia amicului meu Fred era atât de săracă, încât el purta la școală, în orice anotimp, cizme de cauciuc fără șosete.

Mirfield, orașul meu natal, face parte din ceea ce se numea The West Riding of Yorkshire, cea mai vestică parte a Yorkshire-ului, cel mai mare comitat din Marea Britanie. Oamenii care mă cunosc datorită meseriei mele de actor de teatru sau în urma rolului pe care l-am avut în *Star Trek*, Căpitanul Jean-Luc Picard, sunt adesea surprinși să afle că provin din nordul Angliei. Nordul, cum îl numim noi, e echivalentul zonei industriale Rust Belt din Statele Unite: o regiune muncitorească, dură, în care cultura și atitudinea oamenilor diferă de snobismul caracteristic Sudului și mai ales Londrei.

În copilăria mea, Mirfield avea o populație de aproximativ nouă mii de locuitori. De-a lungul râului, existau mai multe hale folosite pe post de țesătorii, un termen modest pentru ceea ce erau, de fapt – fabrici de textile cu patru sau cinci nivele. Mama mea, Gladys, lucra într-una dintre ele. Restul economiei noastre se baza pe agricultură, cu ferme care cultivau porumb, grâu, varză de Bruxelles și kale (varză furajeră). Aceasta din urmă nu era cultivată pentru a fi folosită în prepararea unor salate pretențioase. Era cultivată doar ca hrană pentru vite și, probabil, așa se explică faptul că vacile din Mirfield plesneau de sănătate. Laptele lor nu era livrat în cutii de carton sau sticle, ci în găleți mari, cărate cu niște căruțe șubrede, trase de cai bătrâni. Patronul lăptăriei turna laptele cu polonicul în ulciorul încăpător din bucătăria mamei. Adesea era încă puțin calduț când îl primeam și era extrem de gustos. Nu cred că trecuse prin vreun proces de pasteurizare.

Câmpul din capăt, refugiul meu, era unul dintre terenurile din zonă rămase necultivate, păstrate ca sursă ocazională de nutreț pentru cirezile de vite și turmele de oi. Pe acest teren se organizau și sărbătorile religioase

ale parohiei, târgurile, concertele formației instrumentale¹ și meciurile de fotbal și de crichet. În 1945, când aveam cinci ani, adulții din oraș organizau acolo un picnic V-E („Victorie în Europa“) pentru noi, copiii.

În anumite zone ale terenului din capăt, iarba creștea înaltă. Una dintre bucuriile mele secrete era să mă întind pe spate în iarba și să privesc norii plutind pe cer. Uneori luau forme recunoscutibile: animale, castele, vapoare, munți. Acestea reprezentau o minunată sursă de inspirație pentru imaginația mea și pentru visele de după-amiază.

Am visat de multe ori că zbor. Adoram acele vise. Tot ce trebuia să fac ca să mă înalț de la pământ era să flutur puțin din mâini în sus și în jos. Mă înălțam ușor, pe verticală, din ce în ce mai sus, fără vreo urmă de teamă, până când ajungeam la o anumită înălțime, de unde adoptam o poziție orizontală. De acolo mă năpusteam în jos, planând uneori sau zburând din ce în ce mai repede, până când aproape atingeam pământul. Apoi, deodată, îmi ridicam capul și mă înălțam din nou, până când ajungeam să zbor printre nori. Dintr-un motiv sau altul, niciodată nu m-am ridicat deasupra norilor în aceste vise. Poate pentru că nimeni nu se aștepta de la băieții din Mirfield, cum eram eu, să aibă aspirații mărețe. Cu siguranță nu genul de aspirații care să mă facă vreodată să ating spațiul cosmic.

M-am născut pe 13 iulie 1940, sâmbătă după-amiază, în jurul orei cinci. Tata era plecat la război. Sosirea mea pe lume a fost ușor întârziată, pentru că moașa mamei, după ce o consultase în acea dimineață, hotărâse că nu sunt încă pregătit să-mi fac apariția și o anunțase pe mama că urma să meargă la un matineu² la Vale Cinema, aflat la aproape un kilometru distanță, în centrul Mirfieldului.

Dar, la scurt timp după plecarea moașei, mamei i s-a rupt apa și eu eram gata să mă nasc. Bănuiesc că, auzind-o pe moașă că merge să vadă un film, am hotărât că vreau să aflu ce film urma să vadă, cine juca în el și cine era regizorul. Un vecin de-ai mamei s-a oferit să meargă la cinematograful s-o aducă pe moașă. Dar mama, un suflet

¹ În original *brass band*, formație ce cântă numai la instrumente din alamă (n. tr.).

² Spectacol sau film ce are loc dimineața sau în prima parte a după-amiezii (n. tr.).

nobil, care îndrăgea filmele, l-a refuzat, spunându-i că avea să reziste până când se întoarce.

Și iată-mă pe mine gata să sosesc pe lume, dar amânat de hotărârea mamei de a o lăsa pe moașă să se bucure de film până la capăt. Îmi place să cred că acela a fost momentul în care, așteptând în canalul nașterii, am înțeles că filmele reprezintă un lucru important și că actoria avea să fie scopul meu principal în viață – imediat ce m-aș fi putut apuca de ea. În orice caz, și eu, și mama am rezistat. Moașa s-a întors la timp și așa am sosit pe lume: nu chiar pregătit să apar în fața camerelor, dar, după o palmă la fund și o baie rapidă, eram gata de primul meu prim-plan.

Într-un fel, m-au botezat după tata. Cu toate că prenumele lui era Alfred, colegii săi de armată îi spuneau Pat. Asta pentru că era iute la mânăie și, acolo unde am crescut eu, „să te-apuce un Paddy“¹ însemna, în argou (și era și o insultă la adresa irlandezilor), „să-ți sară țandăra“. Cum tata era mai degrabă englez decât irlandez, „Paddy“ a fost anglicizat, devenind „Pat“. Și-a însușit porecla. Înainte să plece la război, în 1939, i-a cerut mamei să mă numească Patricia, dacă aveam să fiu fată, și Patrick, dacă aveam să fiu băiat.

Cu toate că, în copilărie, mi se părea un străin, am descoperit că tata era un bărbat puternic și formidabil. În anii 1920-1930, își executase serviciul militar în India, unde făcuse parte din infanteria ușoară King's Own Yorkshire². Crescuse în grad, devenind, din simplu soldat, sergent, și câștigase un șir de medalii pe care le purta mândru în piept. Când Marea Britanie a intrat în cel de-Al Doilea Război Mondial, tata avea deja în jur de 40 de ani, dar, în ciuda vârstei, a fost un înfocat membru fondator al respectabilului Regiment de Parașutiști al Armatei Britanice.

Cu toate că tata era, fără îndoială, prea bătrân ca să mai sară cu parașuta din avion, regimentul s-a folosit de vârsta tatei în avantajul

¹ Englezii cu prejudecăți le spuneau „Paddy“ sau „Pat“ irlandezilor pe care îi considerau înguști la minte (n. tr.).

² „King's Own Yorkshire Light Infantry“ în original. Soldații din această infanterie erau cunoscuți sub numele de *The KOYLLIs* (n. tr.).

său, transformându-l într-un instrument de recrutare. Tata avea o mustață mică, sfidătoare și, ca toți bărbații din familia mea, o calviție prematură. Ofițerul de recrutare îl ținea pe lângă el. În momentul de maximă importanță al discursului său de recrutare, îi făcea un semn din cap tatei, care își dădea jos bereta roșie, descoperindu-și creștetul chel. Ofițerul li se adresa apoi cu dispreț tinerilor soldați, țipând la ei: „Care-i problema voastră? Dacă un om în vârstă precum acesta poate să sară din avion, n-ar trebui să puteți și voi? Sau sunteți cu toții o adunătură de lași?“. Tactica lui funcționa; recruții stăteau la coadă să devină clone ale tatei, Sergentul Stewart.

Ani mai târziu, tata mi-a explicat de ce erau soldații din Forțele Aeriene luptători excepționali. El sărise de două ori în timpul războiului în teritoriul ocupat de nemți, în timp ce se trăgea în ei. Mi-a spus că orice soldat aflat în avionul de transport se temea la început. Dar, odată ce supraviețuiaua săriturii și parașuta lor se deschidea, deveneau cu adevărat neînfricați. Tata mi-a spus că a auzit bărbați cântând și fluierând, strigându-și în glumă colegii parașutiști în timp ce pluteau în aer. Iar cei care ajungeau în siguranță pe pământ, eliberându-se de parașutele lor fără a fi împușcați, deveneau războinici de neoprit.

Ei bine, la auzul cuvintelor lui, mi-am jurat că și eu o să devin parașutist. La fel ca tata, și eu aveam să văd norii de sus fără să mă tem. Singura diferență era că eu nu trebuia să-mi fac griji vreodată că o să fiu împușcat în timp ce plutesc spre pământ. Când eram copil, eram cât se poate de nerăbdător să fac asta. Dar cumva, pur și simplu... n-a fost să fie. Nu de mult, am citit o știre despre o bunicuță de 80 de ani care a sărit din avion legată de un parașutist profesionist. A aterizat în siguranță și s-a bucurat de experiența vieții ei. Bravo ei! Însă eu am ajuns să-mi dau seama că prefer să îmi văd de visurile mele.

Tata n-a trăit suficient de mult cât să mă vadă devenind Căpitanul Jean-Luc Picard. M-am întrebat adesea ce-ar fi zis despre *Star Trek: Generația următoare* – cel mai important rol din cariera fiului său, care semăna cu el atât de mult și care avea 46 de ani când a fost distribuit în rolul comandantului unei nave spațiale interplanetare. Ar fi fost mândru? Și-ar fi dorit să se afle la bordul navei cosmice Enterprise, privind peste umărul meu și dându-mi un ghiont când

venea clipa în care personajul meu, Capitanul Picard, trebuia să spună: „Activează!” (*Engage!*)?

De fapt, mi-a fost alături din plin. Dar mi-a luat ani să înțeleg asta.

Soția mea, Sunny, adoră să le spună prietenilor noștri că am avut parte de o copilărie victoriană. Din multe puncte de vedere, are dreptate. Una dintre primele mele amintiri e cu mine stând în vârful scărilor care duceau către curtea casei noastre de pe Camm Lane, numărul 17, și urmărindu-l pe lampagiu aprinzând felinarele cu gaz de pe strada noastră. Își făcea apariția în fiecare zi, la apusul soarelui. Cu o prăjină deschidea geamul felinarului. Apoi deschidea gazul și, cu altă prăjină, aprindea flacăra. Strigam la el „*ello!*”¹, iar el îmi răspundea „*Ay oop!*”² sau „*Ow do?*”³. Ce poate fi mai dickensian de-atât?

Vorbeam cu puternice accente nordice, într-un dialect specific Yorkshire-ului, aproape de neînțeles pentru londonezi, ca să nu mai vorbesc de americani. Echivalentul lui „*Hello!*”⁴ în limba noastră era „*Ow do!*”. „*Nothing*”⁵ era „*nowt*”. „*The window*”⁶ era „*t'winder*”. „*Leave me alone!*”⁷ era „*Geroff!*”. Dacă voiam să-mi chem un prieten afară să ne jucăm, îi spuneam: „*Ata laykin aht?*”. „*Ata*” vine de la „*art thou*”, care însemna „*are you*”⁸. „*Laykin*” e un echivalent arhaic pentru „*playing*”⁹; pe vremea lui Shakespeare, actorilor li se spunea uneori „*lakers*”. „*Aht*” e „*out*”¹⁰.

Casa noastră și încă patru la fel ca ea erau construite în jurul unei grădini aflate la o oarecare distanță față de stradă. Ca să ajungi la ea,

¹ Prescurtare de la „*Hello!*” (Bună!) (n. tr.).

² Echivalentul lui „*Look out!*” (Ai grijă!) (n. tr.).

³ Echivalentul lui „*How are you?*” (Ce faci?) (n. tr.).

⁴ „Bună”, în limba engleză (n. tr.).

⁵ „Nimic”, în limba engleză (n. tr.).

⁶ „Fereastra”, în limba engleză (n. tr.).

⁷ „Lasă-mă-n pace!”, în limba engleză (n. tr.).

⁸ Aici cu sens de „*Vii*” (n. tr.).

⁹ Aici cu sens de „să ne jucăm” (n. tr.).

¹⁰ „Afară”, în limba engleză (n. tr.).

trebuia să urci opt trepte, număr pe care mi-l amintesc foarte bine datorită unui joc pe care îl jucam cu prietenii mei, în care trebuia să sari în josul și în susul scărilor în timp ce numărai. Ar trebui să explic ce înțeleg eu prin „curte”. Fiecare casă avea în față un dreptunghi mare, acoperit de pământ și cenușă și mărginit de dale de piatră. În fața fiecărei uși de la intrare exista câte un suport pe care îți curățai noroiul de pe cizme înainte să intri în casă. Nici acum nu sunt obișnuit cu înțelesul pe care îl dau americanii cuvântului „curte”. Casa noastră din Los Angeles are o curte în față și alta în spate, dar eu le consider mai degrabă niște grădini minunate.

Chiar în dreapta casei mele din copilărie existau două adăposturi antiaeriene, numite „adăposturile Anderson”. Probabil au fost ridicate cam în perioada în care m-am născut. Erau construite din oțel ondulat, pe jumătate îngropate în pământ și cu acoperișul curbat. Aceste adăposturi erau menite să adăpostească locuitorii celor cinci case din curte, dar nu-mi amintesc să fi fost folosite vreodată. În rarele ocazii când se dădea semnalul de alarmă, ne grăbeam să trecem strada, îmbrăcați în pijamale și cămăși de noapte, să ne adăpostim în beciul mare din piatră al mătușii mele Annie.

Pentru mine, adăposturile Anderson reprezentau doar un loc ferit, în care, la vârsta de noua ani, mă strecuram cu o față pentru o îmbrățișare și un sărut nevinovat. Dar, în cele din urmă, s-a dovedit că nu era un loc chiar atât de „ferit”: într-o după-amiază, în timp ce stăteam acolo cu prietena mea, momentul nostru de intimitate a fost întrerupt de vecina care locuia chiar în casa de alături, Lizzie Dixon. Lizzie era de fel o femeie de treabă, care, ca și mama, lucra la țesătorii, împreună cu soțul ei, Gilbert. S-a întâmplat pur și simplu să arunce o privire în adăpost într-un moment inoportun. Când a văzut ce făceam, ne-a spus să o ștergem de-acolo pe un ton cât se poate de categoric. Spre meritul ei, nu ne-a pârât niciodată părinților.

Casa noastră de la numărul 17 de pe Camm Lane era o casă tradițională, cu o încăpere la etaj și alta la parter. Aveam o singură ușă de intrare, situată la parter, care dădea direct în sufragerie. Sufrageria era pătrătoasă, cu o fereastră mare cu vedere spre grădină, poziționată în stânga ușii de la intrare. După ce intrai în casă, dădeai de două trepte

din piatră care duceau către o altă ușă, ce se deschidea spre un șir de trepte tot din piatră, care duceau la etaj. Sub această scară se aflau o altă ușă și un alt șir de trepte care duceau în pivniță.

Să începem cu pivnița. Era construită numai din piatră și cărămidă. Pe unul dintre pereți, încorporată efectiv în perete, se afla o masă din piatră, pe care stătea ceea ce părinții mei numeau „seiful“. Nu conținea lucruri de valoare, ci mâncare: carne proaspătă, șuncă, legume și lapte. Pe post de ușă a „seifului“ se puneau doar o plasă, astfel încât să poată pătrunde înăuntru aerul rece din pivniță, dar nu și gândacii. Îmi amintesc cât de uimită a fost Sunny când m-a întrebat cum păstram lucrurile la rece și i-am răspuns că n-aveam frigider în casă când eram mic.

Pivnița era împărțită în două de un perete din cărămidă, iar în spațele lui se afla un jgheab pentru cărbune, care dădea în curte. Cărbunii noștri soseau ambalați, cărați în spate de livratorii care îi lăsau lângă un capac de fier, pe pavajul de piatră din fața casei. Ambalajele astea erau apoi desfăcute și cărbunii erau azvârliți în jgheabul care îi ducea în pivniță. În urma acestui proces, pivnița se umplea de un nor de cenușă, pe care plasa care acoperea seiful n-o putea împiedica să pătrundă înăuntru, așa că fiecare aliment trebuia spălat când era adus din pivniță.

În mijlocul sufrageriei de la parter se afla o masă mare din lemn, înconjurată de patru scaune. Scaunele nu erau tapițate. Exista și un bufet în care erau ținute tacâmurile, farfuriile și paharele, precum și puzzle-urile mele și jocurile de societate. Am spus „jocuri“, dar, de fapt, era vorba de unul singur, Monopoly, pe care îmi plăcea la nebunie să-l joc.

E ciudat când mă gândesc acum că un joc despre bani și proprietăți era principala sursă de divertisment a unei familii atât de sărace ca a noastră. Îmi plăcea să dețin Mayfair și Park Lane¹, cu toate că n-avem idee la ce făceau referire numele respective, cu excepția faptului că ele erau un simbol al bogăției. Îmi plăcea să dețin și gările, pe toate patru dacă se putea, lucru care dubla suma pe care erau nevoiți să o achite jucătorii care aterizau pe ele. Dacă mă jucam cu prietenii mei, insistam

mereu să fiu eu bancherul, dar, atunci când mă jucam cu frații sau cu părinții mei, mă considerau necalificat pentru această funcție.

Încă păstrez setul ăsta de Monopoly. Cutia originală s-a pierdut de mult, dar banii, cartonașele și tabla de joc, deși decolorate și îndoite, au supraviețuit din copilăria mea. Astăzi, când mai merg în vizită acasă la prietenii mei și văd un set de Monopoly pe vreun raft, simt cum mă copleșește dorința de a juca.

Podeaua sufrageriei noastre era acoperită cu un linoleum vechi și deteriorat, iar în fața șemineului se aflau câteva covorașe țesute manual. Ah, *șemineul!* Era cel mai importat obiect din casa noastră. Era făcut în întregime din fier negru, dar mama avea grijă de el de parcă era din marmură. Îl lustruia în fiecare săptămână cu o pastă de culoare neagră, iar, când termina cu el, strălucea.

Iarna, mă găseai tolănit pe covorașul din fața șemineului din sufragerie, de obicei în compania câinelui nostru din rasa Border Collie, frumosul Rover. Cred cu tărie că Rover știa că eu sunt cel mai mic membru al familiei Stewart și considera că e de datoria lui să mă răsfețe și să mă iubească. Aveam doar zece ani când a murit și i-am dus tare mult dorul.

În șemineu ardeau cărbuni aduși din pivniță sau, dacă vremurile erau grele, cocsuri¹. Îmi plăcea la nebunie focul, cu toate că n-aveam niciodată voie să mă ating de el. Prima și singura dată când am pus mâna pe vătrați ca să-l zgândăresc, tata, care din întâmplare era atunci acasă, mi l-a smuls din mână și mi-a spus pe un ton categoric: „*Niciodată să nu te mai atingi de un foc aprins de altcineva!*“. Lecția asta le-am transmis-o mai departe copiilor și nepoților mei.

În dreapta șemineului se afla o plită încinsă de cărbunii care ardeau sub ea, pe care puteai să fierbi apă și să încălzești supă sau alte fierturi. În stânga, tot încins de cărbuni, se afla cuptorul, în care mama gătea bucățile de carne. Dar principala utilitate a focului era să încălzească încăperea, sarcină pe care o îndeplinea minunat. Ani de-a rândul, acel

¹ Produs obținut din cărbune de pământ, reziduuri de petrol sau gudroane prin încălzire la temperaturi ridicate (n. tr.).

¹ Zone rezidențiale de lux din Londra (n. tr.).

șemineu a fost singura sursă de căldură din casă, însă, în primii ani ai adolescenței mele, a fost cumpărată o mică aerotermă cu ventilator.

În stânga șemineului exista o chiuvetă din piatră nu foarte adâncă, cu un robinet de apă rece situat deasupra ei. Asta era tot; n-aveam apă caldă curentă. Lângă chiuvetă era un mic arzător pe gaz, pe care puteai să încălzești apa când nu ardea focul.

În capătul scării de piatră se afla un mic palier cu o ușă care dădea spre dormitorul părinților mei. În stânga ușii lor era o ușă mai îngustă și mai subțire, în spatele căreia se afla un pat dublu pe care îl împărțeam cu fratele meu, Trevor, cu cinci ani mai mare decât mine. Tehnic, bănuiesc că existența acestei încăperi făcea din casa noastră o locuință cu trei camere, dar asta numai teoretic; practic, patul ocupa aproape toată camera. Abia dacă aveam suficient loc să deschidem ușa, iar în spatele ușii se afla un mic șifonier în care ne țineam puținele noastre haine. Peretele care separa cele două dormitoare era foarte subțire, iar sunetele dintr-o cameră puteam fi auzite cât se poate de clar în cealaltă – uneori auzeam niște zgomote care ne făceau să nu ne simțim în largul nostru, dar ne și trezeau curiozitatea.

Deasupra unei jumătăți de pat se afla o fereastră cu geamuri duble. Pe timpul iernii sau când vremea era ploioasă, o țineam închisă. Dar în serile de vară, după ce eram băgat în pat, deschideam fereastra de jos, iar pervazul era chiar în dreptul patului. Puteam să aud vocile părinților și vecinilor mei, care stăteau pe treptele de la intrare bârfind sau omorându-și timpul. Vorbeau încet, pentru că multe dormitoare de-ale copiilor dădeau spre curte. Dar uneori se întâmpla să aud un râset sau sunetul unui băț de chibrit aprins pentru o țigară. Iubeam acele seri călduroase și acele sunete prietenoase și liniștitoare. Mă simțeam în siguranță, protejat de toți adulții de jos.

Aceasta era casa noastră. „Stai o clipă“, vă aud spunând. „Cum rămâne cu... utilitățile?“. Trebuie să fac o mărturisire: viitorul comandant de secol XXIV al navei *Enterprise* a crescut fără toaletă sau baie în casă.

Lângă Camm Lane, numărul 17, se afla o clădire joasă din cărămidă, care avea două toalete într-un capăt și două în celălalt. Între ele erau pubelele. Fiecare toaletă era alocată unei anumite case. (Am impresia că a cincea casă din șirul nostru dispunea de o toaletă interioară. Țsta da lux!) Aceste toalete aveau cabine separate și uși, dar nu exista

curent electric, căldură sau chiuvetă să te speli pe mâini. Nu exista nici hârtie igienică – doar ziare vechi. Dar cel puțin existau niște instalații rudimentare: un bazin de apă montat deasupra, dotat cu o sfoară cu ajutorul căreia trăgeai apa.

Totuși, în fiecare dormitor era ascuns un *gazunder*¹, pentru că așa descriu nordicii ceva care se bagă sub pat. *Gazunder*-ul era doar pentru pipi. Dacă îți venea să faci „treaba mare“, erai nevoit să aștepți până dimineată.

Eu mai foloseam toaleta familiei Stewart și ca sală de lectură. Când există o singură sufragerie în casă, unde altundeva te poți duce ca să-ți citești în liniște romanul sau cartea de benzi desenate? Nu în dormitorul de la etaj. Dintr-un motiv sau altul – nu mă întrebați de ce –, părinții mei nu-mi dădeau voie să merg acolo înainte de ora de culcare. Și, din moment ce n-aveam nici televizor și nici casetofon, radioul era mereu pornit, așa că nu era prea ușor să te concentrezi. Am petrecut ore întregi în toaleta aia. Iarna, purtam o haină groasă și o căciulă de lână. Înăuntru nu era lumină, așa că luam cu mine o lumânare, care-mi încălzea totodată și degetele.

Și citeam întruna. Abia dacă aveam câteva cărți prin casă – doar un mare anuar medical, câteva cărți despre război și o Biblie. Dar biblioteca publică din Mirfield avea o secțiune foarte bună de cărți pentru copii și, pe măsură ce-am crescut, selecția de literatură americană a bibliotecii a devenit obsesia mea. Hemingway, Fitzgerald, Steinbeck, romanele detectiviste cu Philip Marlowe² ale lui Raymond Chandler – le-am citit pe toate. Puteai împrumuta doar două cărți odată, așa că în fiecare dimineată de sâmbătă eram la bibliotecă. Existau adesea trimiteri și acțiuni pe care nu le înțelegeam, pentru că depășeau experiența mea de viață, dar asta nu conta, deși îmi doream cu disperare să le înțeleg. Cu toate acestea, povestea mă prindea. Acela a fost momentul în care, aflat la biblioteca publică, am început să prind drag de arta povestirii.

¹ Termen format din cuvintele *goes* („merge“) și *under* („dedesubt“) (n. tr.).

² Serie de romane publicate între 1939 și 1958 (n. tr.).

Și așa se explică pregătirea pentru baie. Acum, pentru a completa imaginea copilăriei mele petrecute acasă, urmează – ta dam! – seara de făcut baie. Asta se petrecea doar o dată pe săptămână, întotdeauna vineri. Pentru că trebuia să încălzim apa cu care urma să ne spălăm, exista un ritual de la care nu aveai voie să te abați. Când era acasă cu noi, tata era cel care făcea primul baie, pentru că vineri seara își începea periplul de weekend pe la barurile locale și cluburile bărbaților din clasa muncitoare.

Mai întâi, boilerul nostru pe gaz, plasat între chiuvetă și șemineu, trebuia umplut cu o cantitate considerabilă de apă. Făceam asta atașând un furtun la robinetul de la chiuvetă. Apoi aprindeam gazul. În timp ce boilerul se încălzea, tata își înmuia pământul de ras în apă cu săpun și se bărbiera cu apă încălzită într-un ibric. Folosea un brici de modă veche și mă chema întotdeauna numai pe mine să-l rad pe ceafă. Am devenit foarte priceput la asta, în mare parte pentru că eram îngrozit de ce mi-ar fi putut face dacă l-aș fi tăiat. Când am mai crescut puțin, am fost nevoit să-mi înfrâng uneori (din motive pe care le veți înțelege curând) impulsul de a-i muta briciul în partea din față a gâtului.

Era o sarcină periculoasă și înfricoșătoare, ținând cont de faptul că tata era iute la mânie și ținea să arate întotdeauna impecabil când pleca să bea toată seara cu prietenii lui. Dar, cu timpul, am devenit expert și foarte rapid în mișcări, lucru pe care știu că-l aprecia. Îmi dădea o monedă de trei peni (noi îi spuneam *thruppunce* în Yorkshire, în loc de *threepence*) pentru asta, iar cu timpul am ajuns să primesc una de șase peni (un *tanner*; denumirea vine probabil de la numele lui John Sigismund Tanner, gravorul șef al Monetăriei Regale în secolul al XVIII-lea).

Din fericire, apa de baie era deja caldă când tata termina cu bărbieritul. Eu și Trevor trebuia să aducem din pivniță vechea noastră cadă de baie din zinc. O curățam de praful de cărbune, o puneam sub robinetul boilerului și o umpleam cu apă. Apoi, amândoi eram trimiși sus, ca tata să se poată dezbrăca și îmbăia liniștit. Nu dura mult; curând urca scările să se îmbrace de ieșit în oraș. Asta era semnalul că e rândul lui Trevor să coboare și să se spele în apa în care se spălase și tata.

(Imediat după ce se golea, boilerul era umplut din nou cu apă pentru mama și pentru mine).

La 19:30, tata ieșea pe ușă, îmbrăcat în pantaloni gri din flanel, o cămașă albă, cravata lui cu însemnele Regimentului de Parașutiști și o jachetă pe al cărei buzunar de la piept era prinsă emblema KOYLI. Arăta nemaipomenit!

Trevor era ultrarapid când venea vorba de baie și, după ce se ștergea și se îmbrăca, și el ieșea imediat pe ușă să se întâlnească cu prietenii lui. Dar, înainte să plece, era treaba lui să golească cada. Asta însemna să aducă un furtun de cauciuc din pivniță, să bage un capăt în apa din cadă și să tragă din celălalt, ca să urce apa pe furtun, iar apoi s-o evacueze în vechea chiuvetă de piatră. Nu era o treabă prea plăcută și Trevor avea mereu grijă să se spele pe dinți după ce termina. După ce a împlinit 18 ani, Trevor s-a înrolat în Forțele Aeriene Britanice, așa că sarcina de a goli cada mi-a revenit mie. Nu-mi amintesc să fi înghițit vreodată apă din cadă din greșeală, dar procesul în sine îmi umplea gura de un gust oribil, de săpun și murdărie. Nici n-are rost să mai spun că mi-am însușit obiceiul fratelui meu de a mă spăla pe dinți imediat după.

Apoi, venea rândul meu să fac baie. Mama găsea mereu ceva plăcut de ascultat la radio. Mă schimbam într-un halat moștenit de la Trevor și citeam până se încălzea apa din boiler și trebuia să umplem din nou cada. Îmi plăcea la nebunie să mă bag în casă și să mă scufund până la bărbie în apa caldă. Trebuia doar să am grijă să mă feresc de parte de cadă aflată prea aproape de șemineu, pentru că frigea mai tare decât apa. Uneori, toți ne alegeam cu arsuri urâte de pe marginea încinsă a căzii.

Mama avea grijă să îmi pună un prosop în fața șemineului să se încălzească. Când terminam, mă înfășura în el și mă ștergea, ritual de care mă bucuram întotdeauna. Apoi mă îmbrăcam în pijamale – care fuseseră tot ale lui Trevor. În cele din urmă, venea rândul mamei să se spele. Îi țineam de urât, afundându-mi capul într-un album de bandă desenată, ca să-i las o urmă de intimitate. După o vreme, mă ruga să o spăl pe spate cu un prosop. Nu era un gest care să mă facă să mă simt în vreun fel inconfortabil. O iubeam foarte mult pe mama, iar faptul că